

Exponát měsíce března

Foyer teplického zámku / vstup zdarma

Březen je tradičně připomínán jako měsíc knihy. A proto knihovna muzea zvolila za exponát měsíce připomenutí 100. výročí vydání zákona o knihovnách z roku 1919. V lázeňském městě Teplice mohli obyvatelé a hosté navštěvovat čítárny a půjčovny knih už na začátku 19. století. Ale české knižní sbírky v našem městě zakládaly různé spolky dělnické, vzdělávací - Česká beseda, tělocvičné - Sokol, od poloviny století. Od roku 1913 mělo město veřejnou knihovnu německou ve Školní ulici číslo 14. Vedl ji profesor dr. Oskar Dreyhausen. Rodák z Hradce Králové učil němčinu, angličtinu a francouzštinu na gymnáziu. Knihovní rada pracovala soustavně ve 20. a 30. letech ve složení osmi zástupců německého Svazu vzdělávacího spolku.

Vznik samostatného Československa znamenal podporu práce kulturních institucí českých menšin v pohraničí. Přínosem soustavné práce bylo vydání tzv. prvního knihovnického zákona v roce 1919. Zákon stanovil pravidla pro povinnost zřizovat knihovny při určitém počtu obyvatel a občanů té, které národnosti a uvolňovat finanční prostředky obce na jejich činnost. Na základě tohoto zákona byla v Teplicích ustanovena městská „Česká veřejná knihovna Jiráskova“. Do roku 1921 sídlila v domě „Zahradní sál“, odkud se přestěhovala na zámecké náměstí do domu „Zlatý kříž“, kde sídlila knihovna do roku 1931. Česká knihovní rada zajistila prostor v komplexu „Bytové péče“ v Alejní ulici. Knihovna půjčovala v nových prostorách družstevního bytu číslo pět a čtyři. Českou Knihovní radu vedl Václav Oplť, dalšími členy byli V. Homolka, Karel Postránecký a Josef Smrkovský. Knihovnu vedla ve dvacátých a třicátých letech Vlasta Vlasáková.

Dr. Dreyhausen jako i řada učitelů německých a českých škol Teplicka věnoval mnoho úsilí při rozličných příležitostech života tehdejších Teplic. Na péči o městskou knihovnu navazoval jeho zájem o další vzdělávání knihovníků. Stál u založení středoškolského knihovnického studia v Ústí nad Labem. Jako badatel pravidelně navštěvoval muzeum knihy v Lipsku. Organizoval zajímavé cykly vzdělávacích přednášek. Roku 1932 zajišťoval např. vzpomínkové slavnosti k 100. výročí úmrtí J. W. Goetha. Láskou mu byla literatura, to pociťovali jeho studenti na gymnáziu i čtenáři městské knihovny. Knihy, které získával pro fond knihovny, představovaly dobrý výběr překladů ze světové literatury, nezapomínal na české autory a péči věnoval výběru německy píšících autorů. K čtenářům patřili i čeští středoškoláci, oceňovali výběr literatury a německou četli raději v originálu. Neboť úroveň např. I. Olbrachta tehdy dosahoval málokterý český překladatel.

Oskar Dreyhausen v duchu své lásky k literatuře důsledně odolával jakémukoli „volání hlasu sounáležitosti“ ze sousedního Německa, znal „nové“ poměry. Věděl o „očišťování“ literatury knihoven, ze kterých bylo odstraněno na 12.400 titulů. Německá literatura ztrácela úroveň a pouze v exilu pokračovala ve svém vývoji. Ve druhé polovině 30. let se staly nežádoucí jeho názory, zůstal německým Čechoslovákem. Po obsazení pohraničí roku 1938 podléhala práce knihovny dozoru říšských orgánů. Osobnost ředitele O. Dreyhausena neušla pozornosti, rozpoutalo se na základě řady cílených jednání a obviňování, která vedla k jeho odstoupení. Na místo se přihlásilo celkem sedm zájemců, kterým nechyběla potřebná praxe a vysokoškolské vzdělání. Obsazení rozhodly stranické přímluvy stoupenců NSDAP ve prospěch dr. Viktora Zifreunda (*1894). Byl nejen členem SdP ale i krajským vedoucím pro kulturu NSDAP. Horlivě začal novou kapitolu se zcela jinými záměry. Avšak v „přebudování a nápravě chyb předchůdce“ daleko nedospěl. Na jaře roku 1941 i on odstoupil, vedení knihovny předal a odešel do války.

Dr. Dreyhausen ve válečných letech vyučoval na reálném gymnáziu. Kupodivu se s knihami po konci války opět setkal. Desetitisíce knih z teplických domácností, škol a rozličných institucí se shromažďovaly na zámku, kde byly tříděny. Tím, kdo je vybíral a třídil, se stal pan profesor Dreyhausen. Dnes tvoří jím vybraný soubor nejstarší vrstvu odborné literatury knihovny muzea.

Po připojení českého pohraničí k německé říši na podzim 1938 odešla značná část obyvatelstva do vnitrozemí. Česká knihovna v Alejní ulici osiřela. Ale říšské správní úřady velmi brzy po záboru pohraničí rozesílaly na obce oběžníky s dotazy a příkazy na knihovny českých menšin a požadavky na odvoz knižních „nepotřebných“ sbírek. Teplický starosta odpovídal na zaslané přípisy vyhýbavě. Soupisy knih nepředložil ke kontrole orgánům NSDAP. Informoval o uložení fondu české knihovny v tzv. Hellerově továrně, která se nacházela na nároží ulic Alejní a dnešní ulice Čs. dobrovolců a bránil se odvozu knih. I proto krátce po osvobození Československa v roce 1945 mohla knihovna opět sloužit českým čtenářům a naopak fond bývalé městské knihovny byl odvezen do Prahy a částečně rozptýlen do dalších nově vznikajících institucí severočeského pohraničí.

PhDr. Jana Perutz Michlová